

Stockholm 3 maj 2023

KLYS remissyttrande över Regional kulturplan 2024-2027 för Region Örebro län (Dnr: 22RS11865)

KLYS har tagit del av remissutgåvan av regional kulturplan för Region Örebro län 2024–2027 (Dnr: 22RS11865), och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter. Flera avsnitt i yttrandet avslutas med sammanfattande punktlister med KLYS förslag till korrigeringar eller kompletteringar.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i kulturpolitiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, t ex konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

KLYS vill påminna regionen om att det i den konstnärspolitiska utredning¹ som presenterades våren 2018 konstateras att "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras" – något som fortfarande år 2023 är aktuellt att beakta, inte minst mot bakgrund av pandemin. Vi vill i sammanhanget också hänvisa till KLYS yttrande² över den sk återstartsutredningen³, samt till KLYS valprogram⁴, där KLYS anger sina prioriteringar för ett starkt kulturliv efter pandemin.

2 Övergripande synpunkter

KLYS har ett övergripande högst positivt intryck av Region Örebro läns förslag till ny kulturplan för 2024-2027. Det är en gedigen, analyserande och väl förankrad kulturplan med tydliga hänvisningar till källor och faktaunderlag. Den bottenar i samverkansmodellens regelverk och metodik och förhåller sig tydligt till det statliga, det regionala och det kommunala planet och respektive nivåns ansvar. Det är en genomarbetad text som både är en översikt av kulturens roll i Region Örebro län, men även i viss mån en kommentar till kulturens roll i samhället i stort. Den tenderar att inledningsvis bli nästan lite väl undervisande, men den gör å andra sidan inga försök att låta som besöksnäringars välkomnande broschyrer som en del andra kulturplaner har lutat åt att göra. Vi noterar att det i planen refereras till Örebro som både region och län. Ibland är det bara ett län ibland är det Region Örebro län.

¹ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

² <https://klys.se/wp-content/uploads/2022/02/KLYS-yttrande-over-Aterstartsutredningen-SOU-2021-77.pdf>

³ Från kris till kraft; SOU 2021:77

⁴ https://klys.se/wp-content/uploads/2022/02/2202_KLYS_Valprogram2022_A4_final-2.pdf

En insyn för kulturskaparna och kulturbranschen i regionens årliga aktivitets-/handlingsplaner för regionala kulturverksamheter vore värdefullt. Eftersom den fleråriga planen är så strukturellt övergripande borde nog även sådana årliga planeringsdokument behöva remitteras i sig, för att den demokratiska processen ska fungera tillfredsställande. Detta låter sig göras i vissa andra regioner i landet.

Konstområdena i planen

Vid sidan av de konst- och kulturområden som nämns i samverkansmodellens förordning brukar många regioners kulturplaner idag även lyfta fram bl a *circus, dramatik, foto, spelkultur* och *dataspel*. KLYS noterar att inga av dessa specifikt finns med i Region Örebro läns prioriteringar eller insatser för planperioden.

KLYS kommentarer och förslag:

- En gedigen kulturplan som är pedagogiskt utförlig om konstområden och infrastruktur.
- Vilken insyn har kulturskapare och -bransch i framtagande av kulturens verksamheters planer?
- Saknas skrivningar om konstområden som *circus* och *dramatik*.

3 Begrepp och definitioner

Begreppet kulturskapare

Som regionens kulturförvaltning säkerligen redan vet förespråkar KLYS generellt sett att regionerna i sina kulturplaner har en konsekvent användning av begreppet **professionell** (eller **yrkesverksam kulturskapare**) för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. KLYS välkomnar att Region Örebro län är konsekvent i sin kulturplan när det gäller att använda ordet *kulturskapare*, men planen bör ses över när det gäller hur regionen gör gränsdragningar mellan professionella och amatörer i kulturlivet.

Begreppet semiprofessionell

Ordet **semiprofessionell** används på ett flertal ställen i denna kulturplan. Detta är ett begrepp som KLYS inte använder och helst ser att regionala kulturplaner undviker att använda helt och hållet. Liksom inom andra yrken i samhället finns det generellt sett inte någon gråskala som graderar professionell verksamhet till att vara "halvprofessionell" i någon grad. Oavsett sammanhang eller arbetstidens omfattning är professionella kulturskapare yrkesverksamma, medan amatörer är hobbyverksamma.

Att ställa *professionell* mot *amatör* utan några förklaringar kan självfallet bli trubbigt i vissa sammanhang. Digitaliseringen gör att fler kulturskapare kan sprida konst och kultur utan att i grund ha en traditionell professionell bakgrund/utbildning – men så länge det inte handlar om yrkesverksamhet/professionell affärsverksamhet landar en sådan verksamhet inom amatörskapandet oavsett verkshöjd. **KLYS vill uppmana regionen att i sin plan i stället skriva om avsnitten/styckena på sidorna 21, 41, 43, 63, 64 och 81 på ett sådant sätt att ordet *semiprofessionell* helt kan strykas.**

Begreppet konstnär

KLYS förespråkar, liksom Konstnärsnämnden, att begreppet **konstnär** – när det används – betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnärer*. I Örebro läns kulturplan används konstnärsbegreppet i avsnittet om bild och form för att beteckna bild- och formkonstnärer. Så det kan vara på sin plats att se över begreppsanvändningen i dokumentet för att göra den konsekvent.

Kulturell mångfald

KLYS välkomnar att ett inriktningsbeslut för regionens kulturpolitik påtalar en mångfald av kulturyttringar. Vi saknar dock i övrigt i planen konstområdesövergripande skrivningar om på vilket sätt regionen avser att arbeta för att främja kulturell mångfald, dvs. en bredd av konst- och kulturuttryck gällande det regionala kulturlivets utbud, distribution och produktionsmöjligheter för konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden. Något som borde kunna nämnas i planen är om och hur Örebro län på regional nivå implementerar *Unescos mångfaldskonvention*⁵ från 2005.

Kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet, konstnärlig frihet och yttrandefrihet

KLYS ställer sig frågande till att begreppet *kulturens egenvärde* helt tycks saknas i Örebro läns kulturplan. I planen borde detta viktiga begrepp nämnas, beskrivas och kopplas till planperiodens satsningar, och gärna i ett eget rubricerat avsnitt. Regionen bör utveckla hur arbetet med att främja kulturella och kreativa branscher förhåller sig till kulturens egenvärde.

Det är tydligt och bra hur "kulturens frihet" och *yttrandefrihet* betonas i ett eget avsnitt i planen.

Begreppet *konstnärlig kvalitet* lyfts knappt alls i denna kulturplan, utom då det nämns i två skrivningar om scenkonst; bl a "Ambitionen är att hålla hög kvalitet med konstnärlig höjd". För att vara konsekvent bör regionen påtala motsvarande inom övriga konstområden. Eller är det så att det inte finns samma ambitioner för kvalitet där? KLYS vill understryka vikten av att regioner i sina kulturplaner är konsekventa om *kvalitet* inom *alla* konstområden, inte bara inom vissa, och att ordet inte bara blir ett i planen välklingande ord i skrift, utan att det ges konkret innebörd i kulturutvecklingsarbetet i realiteten. Självfallet förstår vi att det inte är en regions uppgift att själva definiera och specifikt beskriva vad konstnärlig kvalitet är, utan något som inom ramen för *armlängds avståndsprincipen* referensgrupper och externa sakkunniga ska hjälpa till att orientera kring.

KLYS kommentarer och förslag:

- Planen är begreppsligt välarbetad när det handlar om ordet *kulturskapare*. Begreppet *konstnär* används korrekt i bred betydelse i planen.
- Dock bör ordet *semiprofessionell* strykas från planen, så att gränsdragningar mellan professionella och amatörer blir tydliga.
- Planen saknar övergripande skrivningar om hur man vill arbeta för att främja *kulturell mångfald*.
- Planen saknar skrivningar om *kulturens egenvärde*.
- Bra hur *konstnärlig frihet* och *yttrandefrihet* lyfts fram i eget avsnitt.
- Planen är bristfällig om *konstnärlig kvalitet* som bara påpekas kopplat till scenkonst.

4 Samråd med professionella kulturskapare

På sidan 18 beskriver regionen hur man genomför samråd med länets professionella kulturskapare:

Region Örebro län för dialog med länets professionella kulturskapare och kulturaktörer genom:

- *främjandeverksamheternas nätverk, mötesplatser och referensgrupper,*
- *årliga dialoger med aktörer inom kultursamverkansmodellen och aktörer med regionala verksamhetsmedel,*
- *regionalt anordnade konferenser, mötesplatser, projekt och referensgrupper,*
- *nätverket med chefer för länets kulturinstitutioner och den regionala kulturchefen*

⁵ <http://u4614432.fsddata.se/wp-content/uploads/2013/09/Unescos-konvention-om-skydd-f%C3%B6r-och-fr%C3%A4mjan-de-av-m%C3%A5ngfalden-av-kulturyttringar.pdf>

KLYS välkomnar alla samrådsformer som räknas upp i citatet ovan, men ser helst att Region Örebro län inrättar ett formaliserat konstområdesövergripande löpande aktivt samråd med kulturskapare enligt vår beskrivning nedan.

I den avslutande delen av planen beskrivs dialogprocessen i arbetet med kulturplanen. I det sammanhanget är en synpunkt från KLYS att stordialoger i den form som presenteras här inte är särskilt gynnsamma eller effektiva för att lyfta fram utmaningar och möjligheter inom alla olika konstområden, som i mycket kan skilja sig från varandra i förutsättningar och behov.

KLYS och KLYS medlemsorganisation Svenska Fotografers Förbund (SFF) vill hoppas och tro att yrkesgruppen fotografer räknas in aktivt vad gäller regionens dialoger och samråd. SFF uppmuntrar regionen att ta in en yrkesfotograf i något av de dialogföra som regionen har med det professionella kulturlivet. Det skulle vara ett lämpligt första steg för att öka kunskapen om fotografi och förståelsen för behoven bland fotografer inom Region Örebro läns professionella kulturliv. SFF hjälper gärna till med förslag på namn och kontakter. Se vidare i avsnitt 7.3 nedan.

Några generella informationspunkter om KLYS syn på regionala samråd med kulturskapare

- KLYS förespråkar en konstområdesövergripande dialoggrupp för att involvera professionella kulturskapare från alla konstområden i en samlad och samstämmig löpande dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning.
- KLYS betonar vikten av att en representant för ett konstområde ska vara erkänt yrkesverksam och medlem i någon av KLYS medlemsorganisationer – något som borgar för professionalism och insyn i kultur- och konstnärspolitiska strukturer, både nationellt och regionalt, inom respektive konstområde. Läs mer i *KLYS samrådsguide* med rekommendationer för samrådsarbetet i regionerna. Se länk nedan⁶.
- Samrådets deltagare ska arvoderas för varje möte enligt särskilda arvodesrekommendationer som KLYS tagit fram i samarbete med KLYS medlemsorganisationer; se broschyr *Att ta betalt*⁷.
- KLYS vill också påminna om vikten av att lyfta *samtliga* professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett anställnings-/verksamhetsform/institutionskoppling. Samrådet bör så långt det är möjligt omfatta och representera både kulturskapare från det fria kulturlivet och anställda kulturskapare vid kulturinstitutioner i regionen. Om möjligt även sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Även institutionsanställda kulturskapares synpunkter måste beaktas.

5 Kulturplanens kulturpolitiska utgångspunkter

Örebro läns kulturplan är omfattande och beskriver så väl nuläge som utmaningar, viljeriktningar och effekter av tidigare kulturplaner. På ett övergripande plan är regionens utvecklingsmål kopplade till infrastruktur, delaktighet och samverkan, vilket stämmer överens med den nulägesbild som presenteras. De är samtidigt generellt formulerade och relativt abstrakta – till exempel "främja infrastruktur", "förbättrade förutsättningar", "invånare ska ha möjlighet att ta del av och kunna uttrycka sig genom kultur", "stärka samverkan".

⁶ http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf

⁷ <http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Att-ta-betalt-2019.pdf>

Samma utvecklingsmål som anges generellt återkommer nästan ordagrant i varje konstområdes mål. Målen kunde kanske anpassas och justeras mer utifrån respektive områdes förutsättningar?

Att regionen problematiserar utmaningar och möjligheter välkomnas, och det är en styrka att planen lyfter fram utmaningar i samhället/världen i stort som påverkar även på regional nivå. Det är också en styrka att regionen strävar efter transparens i de olika stegen och delarna, och att regionen detaljerat beskriver vad som har gjorts i regionen inom ramarna för kultursamverkansmodellen.

Som antyds ovan är utvecklingsmålen generellt dock relativt allmänt formulerade och svåra att mäta i förhållande till nuläge. Samma sak gäller den övergripande slutsatsen ”satsningarna inom kulturen efter att kultursamverkansmodellen infördes i Örebro län 2012 har bidragit till ett attraktivare län att besöka och leva i”.

Principen om armlängds avstånd

Det är bra att *principen om armlängds avstånd* framhålls på flera ställen i planen, men kanske kunde det bli tydligare med en samlad och mer utförlig redogörelse för *hur* regionen avser att tillämpa principen i praktiken. KLYS ser gärna att det finns strukturer för att se till så att även tjänstepersoner, vid sidan av politiker, hålls utanför detaljstyrning av verksamhetsinnehåll i kulturlivet. Detta går i linje med vad Myndigheten för Kulturanalys skriver i sin rapport från 2021 när det gäller rekommendationer om konstnärlig frihet och att på regional och kommunal nivå i större utsträckning använda sig av externa sakkunniga på kulturområdet i bedömningsprocesser för vilken konst som ska få stöd.⁸

Det vore värdefullt för denna kulturplan om den kompletterades med en förklaring av hur regionen definierar och ser på kulturens och konstens egenvärde i relation till instrumentella perspektiv och samhällsmål för kulturpolitiken i Region Örebro län. Hur avser regionen att arbeta under planperioden för att upprätthålla kulturens egenvärde och kvalitet bl a i politikområdesövergripande utvecklingsarbete med bl a hälsa, hållbarhet, Agenda 2030 och kulturella och kreativa branscher? (Mer om KKB i avsnitt 6 nedan.)

Kommunerna

KLYS välkomnar att kommunernas roll kopplat till både regional kulturutveckling och de olika konstområdena beskrivs väl i kulturplanen, som framstår som ”kommun-nära” och på det sättet även nära kulturen.

Vi vill påminna om komplexiteten med små och stora kommuner med olika politiska styren och verksamhetsuppdelning. Detta är ett förhållande som kan vara problematiskt för utvecklingsarbetet på sikt. Hur ska regionen stimulera en eventuellt mindre ambitiös kommun så att kulturplanen förverkligas likvärdigt för samtliga medborgare i regionens alla kommuner?

KLYS kommentarer och förslag:

- Utvecklingsmål är svåra att mäta och återkommer nästan ordagrant i varje konstområdes mål. Justera dem gärna mer utifrån respektive områdes förutsättningar.
- KLYS välkomnar att *principen om armlängds avstånd* framhävs, men vi saknar utförligare skrivningar om *hur* den tillämpas i praktiken och i relation till instrumentella aspekter på kultur.
- Kommunerna lyfts fram väl i planen. Hur avser regionen se till att likvärdighet i kulturen ska upprätthållas mellan alla regionens kommuner under hela planperioden?

⁸ *Så fri är konsten - Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*, MYKA, Rapport 2021:1, s 17, 235-236; den tredje rekommendationspunkten

6 Kulturskapers villkor och regional konstnärspolitik

KLYS välkomnar att konstnärspolitiskt viktiga formuleringar lyfts fram i planen, så som armlängds avstånd och konstnärlig frihet och kvalitet. Men vi saknar en betoning av kulturens egenvärde och resonemang kring detta begrepp. Utan goda villkor kan inte kulturskapare vara den dynamiska, utmanande och obundna kraften enligt självständighetsmålet i de kulturpolitiska målen, vilket i sin tur påverkar medborgarnas möjligheter att ta del av konst, och den konstnärliga kvalitet som är tänkt att prägla samhällets utveckling.

Kulturskapers ekonomiska villkor

Ersättningar och arvoden ska följa gällande kollektiv- och ramavtalsnivåer, det ska gälla även om den som beställer arbetet inte omfattas av dessa. Vi vill påminna om att regionen alltid i sin egen anslagsgivning till professionella kulturaktörer bör beakta såväl gällande kollektiv- och ramavtal, som gällande arvodesrekommendationer och upphovsrätt.

KLYS välkomnar att Region Örebro län på ett tydligt och kompetent vis skriver om kulturskapers ekonomiska villkor i planen, men skrivningarna på sidan 17 borde utvecklas kring hur olika de olika konstområdena relaterar till avtalspolicys av olika slag, som t ex att MU-avtal för bild och form är något helt annat än kollektivavtal för orkestermusiker, vilket borde förtydligas och förklaras bättre.

Generellt sett finns alltid risken med kulturplanerna att ambitioner gällande stärkta villkor för kulturskapare blir allt för allmänt hållna och därför kan kvarstå som regionala viljeinriktningar under hela planperioden, snarare än konkreta insatser i praktiken inom respektive verksamhetsområde.

Kulturskapers arbetsmiljö

Ingen yrkesverksam kulturskapare ska gå sönder på jobbet. Många gånger är kulturskapare anlitade eller inhyrda för att genomföra ett specifikt arbete eller finnas på en viss plats vid ett visst tillfälle i den offentligt arrangerade kulturen. Då är det viktigt att de har en trygg arbetsmiljö. Hos t ex scenarbetare på konserter och musikturnéer är det inte ovanligt med bristfälliga loger, arbetstider, och mycket annat.

KLYS välkomnar att regionen i planen påtalar att: "professionella kulturaktörer som anlitas ska ha en trygg och god arbetsmiljö" (s. 17), men utan förklaringar och kopplingar till reella insatser blir denna skrivning mest ett tomt konstaterande. Förslagsvis i anslutning till skrivningar om konstnärlig frihet kunde regionen lyfta problematiken med ett ökat hot och hat mot yrkesverksamma kulturskapare i Sverige, och om det finns konkreta förslag på långsiktiga åtgärder från regionens sida.

Kompetensutveckling för kulturskapare

Planen saknar specifika skrivningar om kompetensutveckling för kulturskapare, men vi noterar att "fortbildning" lyfts på flera ställen i planen. I avsnittet på sidan 17 påpekas att "Region Örebro län stärker de professionella kulturskaparnas villkor genom [...] fortbildning [...] och andra främjande insatser." Det vore önskvärt att regionen konkretiserar detta kopplat till konstområdena, och gärna i ett samlat avsnitt i planen.

Gränsdragningar mellan professionellt och ideellt kulturskapande

Det finns delar av det regionala kulturlivet där det kan vara komplext att hantera gränsdragningar mellan ideellt respektive professionellt kulturskapande samt amatörkultur. Jämför vad vi skriver i avsnitt 3 ovan om begreppet "semiprofessionella". Se också vad vi skriver nedan i scenkonstavsnittet om arrangörer.

En i KLYS ögon ytterst relevant fråga att ställa sig är hur gränsen mellan professionella och amatörer kan upprätthållas på sikt, eller i vilken grad regionen i sin kulturpolitik eftersträvar tydliga gränsdragningar mellan professionellt verksamma och de ideella samt amatörer, bl a när det kommer till arrangörsleden i den regionala kulturen. Liksom den konstnärspolitiska utredningen från 2018 betonar, menar KLYS att professionella kulturskapare med erfarenheter och kunskaper från sina yrken har avgörande betydelse för konst- och kulturlivets utveckling i en region, inte minst i lokalsamhällena. Professionell konst och kultur är ofta utgångspunkt och förebild för amatörverksamheter och ideella krafter och initiativ. De yrkesverksamma kan fungera som draglok, katalysatorer och fortbildare i föreningslivet och för medborgarna över lag i kulturlivet.

KLYS ser långsiktigt en generell fara i landets regioner att ett motsatsförhållande kan uppstå mellan ideellt driven och professionell kultur, och att ekonomiska hänseenden tenderar att styra den regionala politiken mot kostnadseffektiva lösningar, där föreningsverksamhet och ideell kultur ibland stimuleras mer än professionell kulturutveckling. Risken tror vi är störst i gles- och landsbygd där det ofta finns mindre resurser till professionell kulturell infrastruktur och kompetens.

Kartläggning av kulturskaparna och deras förutsättningar

KLYS välkomnar att Region Örebro län lyfter fram kartläggningar av sitt kulturliv på många ställen i planen. Det märks att regionen är mån om sin kunskapsinhämtning om kulturen. På sidan 84 står det: "Vid behov genomför Region Örebro län egna utvärderingar, kartläggningar och utredningar. Det sker inför politiska beslut men även för att stärka kunskaperna om länets kultur för att kunna göra rätt satsningar i framtiden."

KLYS hoppas att regionen ser behovet av att fortsatt kartlägga förutsättningarna för att kulturskapare ska kunna vara yrkesverksamma i sin egen region. Inom konstområden där detta inte redan gjorts rekommenderar KLYS att det görs en översikt över vilka kulturskapare som är yrkesverksamma i regionen; vilka som är knutna till de olika kulturinstitutionerna samt under vilka villkor de utför sina uppdrag och anställningar. En sådan kartläggning bör vara ett levande dokument att återkommande uppdatera för att skapa en god grund för en välförankrad och utvecklad regional konstnärspolitik under planperioden, som inger förtroende hos alla inblandade parter. En löpande regional kartläggning kan med fördel ta sin utgångspunkt i den konstnärspolitiska utredningens från 2018 samt i regeringens konstnärspolitiska skrivelse från 2021⁹ och den s k återstartsutredningen¹⁰.

Konstnärlig residensverksamhet

Ett konstnärresidens sätter regionen på kartan; lockar dit intressanta namn, och i förlängningen kan yrkesverksamma kulturskapare få upp ögonen för lokala berättelser och perspektiv att förmedla till omvärlden. Ofta kan publika framträdanden kopplas till residenset som ett sätt att ge tillbaka. Egna regionalt eller interregionalt organiserade residens behöver inte alltid vara särskilt kostsamma eller svåra att arrangera.

KLYS noterar att regionen i sin kulturplan sätter ljuset på konstnärliga residens inom området dans. Men hur ser regionens ambitioner ut för konstnärlig residensverksamhet gällande övriga konstområden under planperioden? Förslagsvis kunde residens fått en egen rubrik i kulturplanen, där regionen samlade allt om vilka satsningar som planeras inom samtliga konstområden.

⁹ Politik för konstnärers villkor, Skr. 2020/21:109

¹⁰ Från kris till kraft; SOU 2021:77; <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/09/sou-202177/>

Kulturella och kreativa branscher (KKB)

Den regionalpolitiska inriktningen för kulturplanen omfattar bl a denna punkt:

”Kultur som en väsentlig del i en attraktiv och hållbar samhällsutveckling där utvecklingen av kultur och hälsa samt av kulturella kreativa näringar är central”.

KLYS välkomnar att regionen i planen lyfter fram främjande och utveckling av kulturella och kreativa branscher (KKB). Vi noterar att begreppen KKN och KKB förekommer anmärkningsvärt många gånger i denna kulturplan, men att planen ändå saknar ett eget rubricerat avsnitt om KKB (eller KKN). Det vore önskvärt om regionen i planen även skriver något om värnandet om konstens egenvärde i relation till företagsutveckling och näringsperspektiv inom kulturen.

Även om mer konkretion sannolikt kommer i årliga handlingsplaner vore det på sin plats i Örebro läns fleråriga kulturplan med redogörelser för KKB som kopplar utvecklingsmål till sakfrågor som exempelvis resurscentrum med datorpark, handledningsmöjligheter, replokaler och teknikpooler.

KLYS vill också påminna om behovet av närmare samverkan mellan regional kultur- och näringspolitik, samt mellan kulturförvaltning och näringspolitisk förvaltning på regional nivå, bl a för att se till att näringspolitiska stöd på regional nivå också når fram till egenföretagande kulturskapare, som tyvärr ofta faller utanför specifikt näringsinriktade stöd.

Vi påminner regionen om att gärna skapa ett kulturskaparsamråd, eller referensgrupp för kulturlivet, och engagera en sådan dialoggrupp konkret i KKB-frågor, t ex genom att få kulturskapare att mötas med regionala näringspolitiska referensgrupper (om sådana finns) för brobyggande mellan konstnärliga villkor och KKB-utveckling i regionen.

Upphovsrätt

KLYS välkomnar att upphovsrätt nämns på flera ställen i planen, och att regionen framhåller att det är ”av vikt är att upphovsrätten värnas i offentligt finansierad kultur” (s. 17). Det är också bra hur regionen resonerar kring utmaningar för upphovsrätten i den digitala utvecklingen. Men utöver detta saknar vi i planen utvecklande resonemang om hur regionen avser att arbeta för att värna upphovsrätten för kulturskapare. Regionen bör i planen redogöra för hur man konkret ska hantera upphovsrättsliga frågor kopplade till kulturskapares yrkesverksamheter och villkor.

KLYS efterlyser generellt i alla regionala kulturplaner ett tydligt konstaterande att upphovsrätten är en viktig förutsättning för konstnärlig och kulturell utveckling, och att upphovsrättsliga ersättningar aldrig är något man kan bortse från vid uppdrag till kulturskapare och konstnärer och vid användning av deras verk och prestationer. Vid anslagsgivning till konst och kultur, t ex vid digitalisering och digitalt tillgängliggörande av konst och kultur, måste det alltid tas höjd för kostnader för upphovsrättsliga ersättningar till olika upphovsrättsinnehavare, däribland upphovspersoner och utövande konstnärer.

Relevanta regionala satsningar på digitaliseringens möjligheter bör även inkludera spridning av kunskap om upphovsrätten och om och när avtal måste skrivas och ersättning utgå. Regionen bör därför stödja intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättsens möjligheter och utmaningar, även för upphovsrättsinnehavare i länet, och uppmuntra kommunerna att, beroende på användning, skriva avtal med upphovsrättsinnehavarna. Detta är särskilt viktigt om regionen avser att seriöst arbeta för att främja kulturskapares villkor.

KLYS kommentarer och förslag:

- Planen har kompetent formulerade skrivningar om kulturskapares ekonomiska villkor.
- Bra att **kartläggningar** av regionens kulturliv lyfts fram. Förklara gärna om fler planeras kopplat till professionella kulturskapares villkor.
- Sporadiskt och allmänt skrivet om vikten av **fortbildning inom olika konstområden**. Utveckla gärna samlat konstområdesövergripande om kompetensutveckling för kulturskapare.
- Bra att **kulturskapares arbetsmiljö** påpekas, om än kort. Kommentera gärna om regionen har åtgärder för att stävja **hat och hot** mot kulturskapare.
- Bra att **upphovsrätten** lyfts fram. Men komplettera gärna mer konkret om insatser för att värna upphovsrätt för kulturskapare, även specifikt kopplat till digitalisering inom konstområdena.
- Saknar skrivningar om **konstnärliga residens** i planen, förutom i avsnittet om *dans*. Samla gärna detta i ett konstområdesövergripande eget avsnitt.
- **KKB** lyfts fram på många ställen, men det saknas ett eget avsnitt i ämnet. Problematisera gärna kulturens egenvärde i relation till KKB, näringar och instrumentella perspektiv.

7 Synpunkter gällande de olika konstområdena

7.1 Scenkonst – Teater, dans och musikverksamhet (s. 30-44)

KLYS och KLYS medlemsorganisationer **Fackförbundet Scen & Film** och **Sveriges Yrkesmusikerförbund (Symf)** har följande synpunkter gällande planens avsnitt om scenkonst och musik:

Inledningsvis tycker vi att det är positivt att regionen använder begreppet scenkonst för att sedan bryta ned det i teater, dans och musik. Vi saknar dock hänvisningar till cirkus/nycirkus, och att under musik lägga in Opera på skäret men inte mer utveckla musikteater-begreppet, som både innehåller opera och musikal, blir lite bristfälligt.

Scenkonst 8.2

I genomgången av teater ges amatörteater en stor plats, vilket också förklaras, emedan Örebro har en stark amatörscen med många aktörer. Men att i första meningen under *8.2.1 Teater* lägga amatörteater innan professionell teater ger en introduktion som vi ifrågasätter – **den professionella teatern är den som kulturplanen ändå främst måste lyfta, anser vi.**

Under nästa mellanrubrik "Fria professionella teatergrupper, privatteatrar och kommersiella producenter" förstår vi inte varför regionen inleder med att rada upp de yrken som finns inom scenkonsten i länet som om vore de individuella fria teatergrupper? Det vore bättre om den uppräkningsen av yrkesverksamma frilansare kopplades till en tydligare beskrivning av hur Länsteatern i Örebro är en viktig arbetsgivare för just dessa frilansare inom scenkonsten. Den kopplingen saknar vi nämligen i texten; **vikten av Länsteatern som arbetsgivare för fria kulturskapare.**

Att det finns skuggade partier i texten som till viss del innehåller en upprepning av tidigare text tänker vi är för att texten är under bearbetning, annars behövs det framgå tydligare vad som är vad i innehållet. De återkommande rubrikerna som sedan sätter teater, dans osv i sammanhang med kulturvanor, samverkan, teknisk och digital utveckling samt hållbarhetsaspekter är ju bra, men har inte riktigt presenterats innan, vad vi kan utläsa.

I avsnittet om dans konstaterar regionen att det endast bor eller verkar ett fåtal yrkesverksamma danskonstnärer i länet. Här saknas det någon form av analys om varför det ser ut som det gör. Planen har ju tidigare beskrivit svårigheter och utmaningar för kulturen/kulturskapare i länet – så hur ser det ut för dansare? Regionen avslutar ju även dans-delen med att ett mål ska vara att förbättra förutsättningarna för professionella danskonstnärer. Men om man inte vet eller beskriver varför det finns få dansare i länet, och inte heller utvecklar hur förutsättningarna ska förbättras blir texten ofullständig.

I delen som beskriver musik har regionen valt att lägga in musikteater i form av opera. Man väljer även räkna in de som jobbar inom ljud som ljudtekniker och ljuddesigner, vilket är lite märkligt då de ofta tillhör scenkonsten i stort – dvs både talteater, musikteater och dans. De är ju även verksamma inom film. Vi saknar som tidigare nämnts även musikteater formen musikal i texten, då regionen nu valt att lägga opera inom ramen för musik. Vi saknar även någon form av mer text i planen kring operabegreppet utöver att regionen nämner Opera på Skäret som arbetsgivare.

Kollektivavtal samt löneindexuppräknings

KLYS, Symf och Fackförbundet Scen & Film välkomnar att följande av gällande kollektivavtalsnivåer påtalas på sidan 17 i denna kulturplan. Avtalsfrågor gäller samtliga konstområden, men på olika vis och utifrån olika avtalspolicys, som t ex att MU-avtal för bild och form är något helt annat än kollektivavtal för orkestermusiker, vilket borde förtydligas, förklaras och understrykas bättre. Skrivningarna i detta avsnitt borde utvecklas kring hur olika de olika konstområdena relaterar till avtalspolicys av olika slag.

Vi vill i övrigt gällande hela området scenkonst och musik påminna regionen om den generella problematik som är synnerligen kännbar på scenkonstområdet – att kulturinstitutionerna långsiktigt har svårt att upprätthålla och utveckla verksamheten, eftersom uppräknings av medel inte sker i samma takt som löne- och prisökningar.

Arrangörsleden

Det är positivt att arrangörsleden lyfts fram i planen och avses stärkas under planperioden. Generellt sett vill KLYS påminna om att alla regionala satsningar på att stärka arrangörsledet och nå ut i hela regionen inom scenkonsten och musiken är viktiga, men att det i en lokal kontext i gles- och landsbygd många gånger kan vara ideellt verksamma och amatörer som upprätthåller delar av (eller hela) infrastrukturen för scenkonsten, vid sidan av *Riksteatern* och enstaka kommunala satsningar. I detta avseende är det angeläget att regionen i kulturplanen är tydlig med gränsdragningar mellan vad som under planperioden är satsningar på professionell verksamhet och vad som är amatörverksamheter. Och hur offentliga resurser, både regionala, kommunala och nationella, samordnas och fördelas på bästa sätt för en långsiktighet i regionens professionella scenkonstutveckling, samt vilka avtalsenliga och skäliga ersättningsnivåer som gäller.

7.2 Bild och form (s. 57-62)

Konstnärernas Riksorganisation (KRO) är medlem i KLYS och företräder drygt 3500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Organisationen arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. Utöver vad KLYS och KRO gemensamt skriver nedan hänvisas till KROs separat inskickade remissyttrande, som mer ingående analyserar bild och formområdet i Region Örebro län. KROs regionala företrädare har konsulterats i detta arbete. Konstnärernas Riksorganisation har 48 medlemmar bosatta i länet.

Professionell bild- och formverksamhet

Kulturplanen är ett underlag för regionens ansökan om statliga medel inom kultursamverkansmodellen. Regionernas fördelning ska främja en god tillgång för länets invånare till sju kulturområden. Ett av dessa områden är "Professionell bild- och formverksamhet" som tillkom 2018.

Det övergripande intrycket av kulturplanen är att den på ett bra sätt beskriver de särskilda utmaningar och förutsättningar som råder för professionella bild- och formkonstnärer i allmänhet.

Vi uppskattar särskilt den översiktliga beskrivning av länets aktörer inom bild och form som görs i avsnitt 8.5. Här står att det i Örebro län finns många aktörer inom bild- och form, både kommersiella gallerier, och konstnärsdrivna utställningsrum och att det i länet bor och verkar över 150 bildkonstnärer, fotografer och konsthantverkare. Det finns en högskoleförberedande utbildning i fri konst på Örebro Konstskola och tre folkhögskolor med utbildningar inom bild och form.

Även kommunala verksamheter som Örebro Konsthall, biennalen Open Art och Konst på Hög nämns i kulturplanen, samt civilsamhällets aktörer som Konstfrämjandet, Svensk Form och Sveriges Konstföreningar, som alla har lokala avdelningar i länet tas upp i detta avsnitt.

Vi kan sammanfattningsvis konstatera att det i länet finns ett ytterst levande konstliv, något som Region Örebro län bör satsa på att vårda och utveckla.

Regional bild- och formverksamhet i kultursamverkansmodellen

Främjandeverksamheten inom Region Örebro län gör vad vi erfar ett viktigt och uppskattat arbete för att stötta de professionella konstnärerna i länet med mycket små resurser. Vi rekommenderar att den verksamheten kompletteras med ett resurscentrum för de professionella bild- och formkonstnärerna i länet. Vi vill särskilt lyfta Resurscentrum för konst i Norrbotten som ett exempel för andra regioner att inspireras av. Där har resurscentret varit mycket betydelsefullt för att stötta och utveckla det regionala konstlivet.

Region Örebro läns utställningsverksamhet med professionella bild- och formkonstnärer i egen regi är dock begränsad. Förutom främjandeverksamheten så ingår The non existent Center (Ställbergs gruva) i Ljusnarsbergs kommun och Örebro läns museum i kultursamverkansmodellen.

Vi är dock tveksamma till att räkna The non existent Center som bild- och formverksamhet. I den nuvarande kulturplanen hamnar The non existent Center under rubriken *Nyskapande och genreövergripande kultur* och i Kulturrådets översyn för 2021 i kategorin *Professionell teater-, dans- och musikverksamhet*.

Örebro Läns Museum har varit stängt sedan 2018 inför en renovering och ombyggnad som har dragit ut på tiden. I väntan på renoveringen har Örebro slott fungerat som en temporär hemvist för läns museet, men tyvärr med få tillfälliga utställningar med samtidskonst. Även den populära, jurybedömda konstsalongen "länets konst" har haft uppehåll sedan 2019.

Vad vi har förstått har Örebro läns museum haft en viktig roll för de lokala konstnärerna och vi vill att museet fortsätter med det arbetet även efter ombyggnationen. Tills dess att museet står färdigt bör Region Örebro län satsa på tillfälliga utställningar med samtidskonst, även med lokala konstnärer, på andra platser i länet.

Utställningar är ett av de viktigaste sätten som bild- och formkonstnärer möter sin publik på. Vi rekommenderar därför att regionen satsar på att skapa en permanent konsthall dedikerad för samtidskonst. Den kan drivas antingen av regionen som huvudman eller i samarbete med till exempel Örebro kommun. En sådan satsning skulle stärka de konstnärer som är verksamma i länet och skapa

positiva bieffekter på kulturlivet i stort. Det är viktigt att en sådan utställningsplats också ger utrymme för lokalt verksamma konstnärer att ställa ut.

Bild och formkonstnärernas arbetsvillkor

Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor. I kulturplanens kapitel 6.6.1 så konstateras att "Professionella kulturskapare har generellt sämre ekonomiska förutsättningar än andra grupper i samhället. Detta trots att de har en längre utbildning än genomsnittet." Konstnärsnämndens rapport *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* från 2016 visar att den sammanräknade medianinkomsten för bildkonstnärer är 13 138 kr i månaden före skatt. Det kan jämföras med hela befolkningen vars medianinkomst är 24 172 kr i månaden före skatt.¹¹

De allra flesta bild- och formkonstnärer driver sina verksamheter i företagsform, varav 65% som enskilda näringsidkare. Det finns varken anställningar eller kollektivavtal för denna yrkesgrupp. Detta är något som också Kulturplanen tar upp i avsnitt 6.2. "Inom bild och form finns många aktörer samtidigt som branschen är underfinansierad med mycket obetalt arbete även vad gäller det konstnärliga arbetet".

Det behövs satsningar som säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäligen ersättningar när de arbetar med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller andra uppdrag för regionala och kommunala arrangörer och andra aktörer med regionalt och kommunalt stöd. Därför är det bra att det i kapitel 5.4 "Region Örebro län har som krav att professionella kulturaktörer som får regionala verksamhetsmedel eller anlitas för kulturuppdrag ska ersättas enligt gällande kollektivavtalsnivåer och andra rekommendationer", och "Att främjandeverksamheten inom bild och form sprider kunskap om enprocentregeln, licensavtal med bildupphovsrätt och MU-avtalet till länets kommuner."

MU-avtalet

MU-avtalet är en förkortning för *Avtalet för medverkans- och utställningsersättning*. Avtalet reglerar ersättningar till bild- och formkonstnärer vid utställningsuppdrag. Avtalet är bindande för statliga aktörer men skall vara vägledande även för andra utställningsarrangörer med offentlig finansiering. Avtalet är idag branschpraxis men följs ofta bara delvis.

På grund av bild- och formkonstnärernas låga inkomster tycker vi att det är mycket viktigt att stat, regioner och kommuner tydligt deklarerar att man skall sluta avtal enligt branschpraxis och de standardavtal som finns inom kultursektorn och agera förebildligt när det gäller arvodering, så att inte bild- och formkonstnärer och andra kulturutövare arbetar gratis åt regionen eller de verksamheter som regionen stöttar, något som är oacceptabelt. Därför är det också av största vikt att det skrivs in strategiskt viktiga dokument, som kulturplanen, att MU-avtalet skall följas.

För bild- och formkonstnärer är det en stor utmaning att de inte får betalt för den arbetstid de lägger ner före, under och efter utställningar. Vi vill att regionen säkerställer att MU-avtalet alltid tillämpas vid utställningar av bild- och formkonst i länet och att arrangörer och andra konst-, form- och designverksamheter som får regionalt stöd ges ekonomiska förutsättningar att kunna ge skäligen ersättningar vid utställningar, panelsamtal, föreläsningar samt andra uppdrag och projekt. Ett viktigt steg är att tydligt prioritera sådana satsningar i regionens egen budget.

11

Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* (2016), tabell 20.

En lösning för att uppnå detta, som Region Kronoberg anammat, kan vara att anslå medel till en MUPott som öronmärks för skäligena arvoden till bild- och formkonstnärer som även ideella arrangörer kan ansöka om medel ur.

Offentlig konst och gestaltad livsmiljö

Enprocentsregeln

Den offentliga konsten är ett av de mest demokratiska och tillgängliga konstnärliga uttryck vi har. Enprocentsregeln är en princip för finansiering av offentlig konst som säger att en procent av kostnaden för ett byggprojekt skall gå till konstnärlig gestaltning. Det är en princip som säkerställer att invånarna får konst av hög kvalitet i sina livsmiljöer när det byggs mycket.

Därför är det utmärkt att Region Örebro län på sidan 17 i Kulturplanen uppger att de regionala konsthandläggarna som köper in konst arbetar utifrån enprocentsregeln och att främjandeverksamheten inom bild och form sprider kunskap om enprocentsregeln.

Regionen bör, i dialog med kommunerna, erbjuda verktyg som säkerställer att kulturen och konsten finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen.

När det byggs mycket i länet borde regionen överväga möjligheten att avsätta en del av de medel som genereras av enprocentsregeln till en pott för att finansiera offentlig konst i delar av regionen där det inte byggs lika mycket.

Gestaltad livsmiljö

Det är tydligt att Region Örebro län har en ambition att arbeta strategiskt med gestaltad livsmiljö. På sidan 14 uppges att det finns ett nätverk för samverkan mellan regionen och kommunerna inom området och på sidan 59 att den konstfrämjande verksamheten är även med och utvecklar arbetet med gestaltad livsmiljö i Örebro län. Det är också ett av regionens utvecklingsmål för bild och form 2024-2027 att stärka/främja arbetet med gestaltad livsmiljö i Örebro län.

När det gäller samverkan med andra samhällsområden så lyfts under rubriken Kultur och Samhällsplanering på sidan 77 att den strategiska inriktningen för samverkan mellan Område kultur och ideell sektor samt Samhällsplanering och infrastruktur 2024-2027 är att "föra dialog och samverka kring gestaltad livsmiljö, kulturella kraftfält, cultural planning och kulturutveckling i stad och landsbygd". Vi vill här tillägga att det är viktigt att lyfta fram att politikområdet gestaltad livsmiljö inte bara avser platsbunden konstnärlig gestaltning utan även bör omfatta möjligheter för kultur- och föreningsverksamhet att hyra lokaler till rimliga priser, utrymme för mer tillfälliga eller experimentella konstnärliga uttryck och stöd till lokala konstaktörer.

Det är också ytterst viktigt att bild- och formkonstnärernas arbets- och avtalsvillkor tillgodoses och att bild- och formkonstnärernas kompetens tillvaratas i det strategiska arbete som Region Örebro län genomför. Därför ser vi gärna att vi och våra regionala företrädare involveras som samtalspart och remissinstans i det arbetet.

7.3 Fotografi

KLYS är medvetet om att *fotografi* formellt sett inte är ett eget verksamhetsområde inom kultursamverkansmodellen, men vår medlemsorganisation **Svenska Fotografers Förbund (SFF)** vill till Region Örebro läns kulturförvaltning förmedla följande synpunkter på kulturplaneremissen:

Vi är mycket glada att se att Örebro län lyfter fotografi som ett uttryck och teknik inom Bild och form-området, samt att det finns insikt och kunskap om att den digitala utvecklingen skedde tidigt inom fotografiska yrket liksom vad den digitala utvecklingen med nya tjänster och plattformar haft för effekter på upphovsrätten samt lett till allt lägre ersättningar till fotografer (bland andra). Vi ser i kulturplanen att det finns vetskap i regionen om att fotografer verkar även inom filmområdet och inte enbart inom bild och form-området, samt noterar också att regionen uppmärksammat det stora antalet kulturskapare som är enmansföretagare och att många också tvingas arbeta utanför sektorn för att försörja sig.

I kulturplanen står det att "Region Örebro län har som krav att professionella kulturaktörer som får regionala verksamhetsmedel eller anlitas för kulturuppdrag ska ersättas enligt gällande kollektivavtalsnivåer och andra rekommendationer. Professionella kulturaktörer som anlitas ska ha en trygg och god arbetsmiljö. Av vikt är att upphovsrätten värnas i offentligt finansierad kultur." Vi kan inte nog understryka hur centralt detta är för den fotografiska yrkeskåren. Vi är glada att läsa att Region Örebro län sprider kunskap om Bildupphovsrätts licensavtal samt MU-avtalet. Vi vill uppmärksamma regionen på att SFF har rekommendationer kring arvorden och prissättning att tillgå för regionens aktörer att följa vid uppdrag och inköp av fotografiska bilder och verk. Offentliga aktörer är stora bildköpare och får inte fallera när det kommer till att betala för sitt nyttjande av fotografiska bilder och verk, vilket vi tyvärr allt för ofta blir varse om sker vid beställningar och upphandlingar av fotografiska tjänster. De yrkesverksamma kulturskaparna måste ges bättre arbetsvillkor och uppdragsgivare respektera upphovsrätten samt ge rimlig och proportionerlig ekonomisk ersättning för deras arbete enligt de nya reglerna i upphovsrättslagstiftningen gällande den digitala marknaden som implementerades 1/1 2023.

Vad gäller det regionala bild och form-verksamhetens uppdrag vill SFF understryka fotografin som en viktig del av bild- och formområdet med sina unika förutsättningar, möjligheter och behov. Vi kan inte uttrycka oss om hur det ser ut i regionen specifikt men på nationell nivå ser vi att det inom bild och form finns bristande infrastruktur och många aktörer, samtidigt som branschen är underfinansierad med mycket obetalt arbete eller orimligt låga ersättningar även vad gäller det konstnärliga arbetet.

Många fotografer arbetar idag med både stillbild och rörligt och torde därmed även återfinnas i den grupp som beskrivs i kulturplanen sektion om film i regionen: "...företag som även arbetar med uppdragsfilm av annat slag än konstnärlig film." Vi benämner det inte film utan videoproduktion för att tydliggöra gränsdragningen mot spelfilm. En del fotografer arbetar både med video/uppdragsfilm och spelfilm.

Vad gäller den regionala biblioteksverksamheten och läs- och litteraturfrämjande verksamheten så vill vi uppmärksamma regionen på fotografiska böcker samt samtal om fotografiska böcker och fotografi på bibliotek – en genre som ofta hamnar i skymundan för övrig litteratur. Vi uppskattar att regionen är medvetna om att författare får biblioteksersättning för tryckta böcker, men utmaningen med den växande utlåningen av e-böcker. Detta drabbar naturligt även fotoförfattare.

Konkret ser vi att insatser i form av fler utställningsplatser för fotografi, samtal kring fotografi, liksom mörkrum på KKV-verkstäder och studios att hyra för rimlig kostnad skulle bidra till bättre förutsättningar för fotografer verkandes i regionen.

SFF uppmuntrar regionen se över i vilken av de grupperingar som regionen har samråd med som det finns kompetens eller representation inom fotografi. Det skulle vara ett lämpligt första steg för att öka kunskapen om fotografi och förståelsen för behoven bland fotografer inom regionens professionella kulturliv.

7.4 Film (s. 63-66)

KLYS och medlemsorganisationerna **Fackförbundet Scen & Film** och **Oberoende Filmares Förbund (OFF)** har följande synpunkter på avsnittet om film i Region Örebro läns kulturplan:

I planens introduktion beskrivs att filmbranschen i Region Örebro län främst består av *semiprofessionella* – ett uttryck som vi ifrågasätter (jfr vad vi skriver i avsnitt 3 ovan). Regionen hänvisar till att det i länet finns många som arbetar med film i mer kommersiell/uppdragsform än konstnärlig form. Att det skulle vara ett tecken på ”semiprofessionalism” tycker vi låter märkligt. Att det finns verksamhet med inriktning mot olika typer av film indikerar ändå att det ändå borde finns professionella filmarbetare i länet. Senare lyfter man ju även olika professioner knutna till filmproduktion. Utbildningen på Örebro universitet visar även på att det finns utrymme till fortbildning och här borde kompetensutveckling för yrkesverksamma filmskapare vara något de skulle kunna utveckla vidare.

Det är positivt att de regionala arrangörsleden beskrivs med olika typer av biografier och föreningar som visar film.

Under rubriken filmfrämjande verksamhet och i de sedan avslutande målen för filmområdet lyfter regionen vikten av att stärka arrangörsledet vilket vi tycker är bra. Man beskriver även ett främjande arbete för pedagoger och unga filmare vilket är positivt. Det är även viktigt att de professionella filmskaparna ges utrymme och det sker genom att man vill stärka de utvecklingsstöd som riktas mot regionala film/Tv-produktioner.

Regionen lyfter även vidare vikten av samproduktioner och samverkan just när det gäller film över de regionala gränserna.

Vi tycker att målen inom filmområdet är tydliga och bra, men efterfrågar om regionen har insatsplaner för möjlighet till kompetensutveckling för yrkesverksamma filmare.

7.5 Litteratur och bibliotek (s. 67-75)

Sveriges Författarförbund är en facklig organisation för professionellt verksamma författare och litterära översättare. För närvarande har organisationen drygt 3 000 medlemmar. Den har funnits sedan 1893 och ser som sin uppgift att tillvarata och bevaka medlemmarnas juridiska, ekonomiska och ideella intressen, men också att skapa utrymme för brett och internationellt utbyte mellan författare och översättare. Författarförbundet erbjuder även rådgivning för allmänheten. Medlem i organisationerna KLYS, Copyswede, Bonus Copyright Access och ALIS.

Beskrivning av litteraturområdet

Örebro läns kulturplan innehåller en lång nulägesbeskrivning som presenterar litteratur som näring i Örebro län, arenor för litteratur, utbildningar inom litteraturområdet, regional och kommunal finansiering av litteratur, litteratur genom civilsamhället, aktörer inom kultursamverkansmodellen, kulturvanor kopplade till litteratur, samverkan inom litteraturområdet, teknisk och digital utveckling samt litteratur som en del i ett hållbart och attraktivt län.

Litteraturens utvecklingsmål för 2024–27 presenteras som Region Örebro län vill-punkter:

- främja infrastrukturen inom litteraturområdet genom förbättrade förutsättningar för författare, kulturella kreativa branscher, arrangörer och andra viktiga aktörer
- att invånare i länet ska ha möjlighet att ta del av och kunna uttrycka sig genom litteratur. Prioriterade grupper är barn och unga samt personer med sämre socioekonomiska levnadsvillkor.
- stärka samverkan inom litteraturområdet samt dess samverkan med andra områden.

Strukturen och innehållet i litteraturdelen av planen speglar strukturen och innehållet i planen som helhet.

En ingående nulägesbeskrivning kan vara en god utgångspunkt för att formulera prioriterade mål. När det gäller Örebro läns kulturplan saknas dock en röd tråd och tydligt fokus i beskrivningen av just litteraturområdet.

Författare och översättare beskrivs i första stycket som näringsidkare, tillsammans med bokhandlare och förlag i regionen. Därefter presenteras andra aktörer, som kaféer, en loppis och andra verksamheter. Under rubriken Kommunal finansiering av litteratur presenteras biblioteksverksamhet. Regionmedborgarnas kulturvanor beskriver läsvanor kopplade till ålder, kön, utbildning och landsbygd/stad. Där beskrivs också hur stor procent av befolkningen som skriver dagbok eller poesi.

Litteraturen som en del av ett hållbart och attraktivt län är en mer visionär del av planen:

”Litteratur kan bidra till att skapa sammanhang och få människor att känna sig mindre ensamma. Litteratur kan även användas inom det hälsoförebyggande arbetet. (---) Litteratur är en del av Örebro läns näringsliv som även kan stärka besöksnäringen genom att marknadsföra författarskap kopplade till länet.”

Där finns också en avslutande reflektion omkring inre hållbarhet, litteraturens förmåga att lyfta fram viktiga frågor, eftertanke och seriös debatt.

Litteraturområdet skulle, som antyds ovan, behöva presenteras med tydligt fokus på litteraturområdet som konstform och författare och översättare som yrkesverksamma kulturutövare. Det skulle i sin tur leda till mer specifika och skarpa förslag på utvecklingsområden och regionala mål för litteraturområdet.

De målformuleringar som finns nu står skrivna som förbättringsområden – exempelvis ”förbättrade förutsättningar” och ”stärkt samverkan” - utan att nuläget vad gäller dessa specifika områden finns tydligt beskrivet. Det är uppenbart att målformuleringarna för litteraturområdet speglar de övergripande målformuleringarna, men utifrån nulägesbeskrivningen blir de ändå mer otydliga.

Det finns också aspektpolitiska inslag i behandlingen av litteraturområdet som är viktiga att vara medvetna om, exempelvis när det gäller allmänhetens läsvanor, litteraturens hälsofrämjande effekter och hur litteraturen kan stärka regionens besöksnäring. Det är av stor vikt att lyfta fram litteraturens betydelse utifrån konstens egenvärde, och i samband med litteraturområdet peka särskilt på yttrandefrihet och konstnärlig frihet.

8 Sammanfattning

KLYS har övergripande sett ett högst positivt intryck av Region Örebro läns förslag till ny kulturplan för 2024-2027. Vi finner hos regionen en generellt god kompetens kring kulturskapares roll i kulturlivet och deras arbetsvillkor med välformulerade skrivningar om konstnärspolitiska perspektiv inom kulturpolitiken. Dock saknar vi i planen resonemang kring kulturens egenvärde, och vi efterlyser att en del sakfrågor utvecklas mer, bl a om upphovsrätt och avtalsfrågor för kulturskapare. Vi vill också understryka vikten av att regionen ser över användningen av begreppet ”semiprofessionell kulturskapare” och hur gränsdragningar mellan professionella och amatörverksamma inom kulturlivet görs och beskrivs i kulturplanen.

Eftersom den fleråriga planen är så strukturellt övergripande borde nog även årliga planeringsdokument behöva remitteras i sig, så långt det vore möjligt, för att kulturbranschen ska få insyn och den demokratiska processen ska fungera tillfredsställande.

KLYS vill slutligen tacka Region Örebro läns kulturförvaltning för att vi gavs tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på remissversionen av regionens kulturplan 2024-2027. Vi ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och regionala politiker.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk strateg

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Läromedelsförfattarna, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Federationen Svenska Musiker, Fackförbundet Scen & Film, Sveriges Scenkonstregissörer, Oberoende Filmars Förbund, Unionen- fackklubben vid SR, SVT och UR

Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm • klys@klys.se • www.klys.se